

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та методики навчання іноземних мов

Курсова робота з педагогіки
на тему: «Шляхи правового виховання учнів сучасної початкової школи»

Студентки групи **СОа 21-21** денної форми здобуття освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти філологічного факультету освітніх технологій (спеціальність 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями), спеціалізація 014.021 Англійська мова і література, **освітньо-професійна програма** Іноземні мови та літератури, методика навчання іноземних мов і зарубіжної літератури (англійська мова і друга західноєвропейська мова))
Сахненко Тетяни Валеріївни

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Соловей М. І.

Оцінка за 4-бальною шкалою _____

Оцінка за 100-бальною шкалою _____

Оцінка за шкалою ЄКТС _____

Члени комісії: _____
(підпис) (Прізвище та ініціали)

(підпис) (Прізвище та ініціали)

(підпис) (Прізвище та ініціали)

КИЇВ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ	
1.1 Визначення поняття, сутність і зміст правового виховання.....	6
1.2 Функції та завдання правового виховання дітей шкільного віку.....	8
1.3 Важливість ефективного впровадження правового виховання у сучасній освіті	10
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	
2.1 Правове виховання на уроках	13
2.2 Правове виховання у позаурочний час	15
2.3 Особливості правового виховання молодших школярів США	16
ВИСНОВКИ	19
РЕЗЮМЕ	20
ABSTRACT	21
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	22
ДОДАТКИ	24

ВСТУП

Процес глобалізації дедалі активніше поширюється в умовах сучасного світу. Стрімкий розвиток новітніх технологій не лише покращує наше життя. Це може принести шкоду для найбільш вразливої ланки суспільства – дітей. Саме у молодшому шкільному віці відбувається активне формування світогляду, морально-етичних норм та ціннісних орієнтирів особистості. Значна активність дітей у соціальних мережах несе більше наслідків за собою, ніж здається на перший погляд. Обмін персональними конфіденційними даними може призвести до незворотніх правових наслідків, тому важливо знати та вміти визначати власні кордони та права. Ранній період статевого дозрівання також може стати частою причиною булінгу серед однолітків. У таких випадках важливо пояснити закони моралі та правових звичаїв. Обізнані школярі не завдають шкоди іншим, не скоюють крадіжок та інших правопорушень, бо керуються певними етичними принципами моралі та людяності. Саме тому здійснення правовиховної роботи є доцільним з перших днів перебування дитини у школі.

Проблемою формування правової свідомості за допомогою впровадження правового виховання займалися такі дослідники, як В. О. Котюк (функції та принципи правового виховання) (2014), О. Ф. Скакун (вивчення правосвідомості та правової поведінки, дослідження методів правового виховання) (2012, 2021), Н. М. Пархоменко (2008), А. П. Гетьман (2013), М. І. Байнова та інші. Завдяки їх дослідженням ми можемо бути на крок ближчими до свідомого правового майбутнього нас та наших нащадків. Сьогодні дедалі більше фахівців у різних галузях та на різних рівнях впровадження освіти звертаються до проблем та складнощів, пов'язаних із правовим вихованням дітей.

Правове виховання – це система виховної діяльності не лише школи, а й сім'ї та правоохоронних органів, спрямована на формування правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки школярів. Такий напрямок націлений на встановлення поняття «Я» та реалізацію у суспільстві, припис елементарних правових знань та розвиток критичного мислення щодо спроб порушити власні права

або права іншої особи без навмисного наміру . Суспільство має властивість підсилювати або пригнічувати розквіт особистості, тому важливо бути абстрагованим до етичних правових норм, правил політики та економіки відповідно до віку індивіда.

У нормативно-правових документах (Закон "Про освіту", Концепція Нової української школи та ін.) підкреслюється важливість впровадження правового виховання з метою формування правосвідомості дітей як складової громадянської освіти.

Актуальність проблеми та її недостатня дослідженість зумовили вибір теми курсової роботи «Шляхи правового виховання учнів початкової школи».

Об'єктом курсової роботи є правове виховання школярів сучасної початкової школи.

Предмет курсової роботи – шляхи реалізації правового виховання дітей сучасної початкової школи.

Метою цього дослідження є проаналізувати сутність і зміст правового виховання учнів сучасної початкової школи, дослідити ефективні шляхи його здійснення в умовах сучасної початкової школи.

Відповідно до мети були визначені такі **завдання** дослідження:

- 1) розкрити зміст поняття «правове виховання»;
- 2) зосередити увагу на необхідності впровадження правового виховання;
- 3) дослідити шляхи правового виховання учнів сучасної початкової школи у процесі навчання та в позаурочний час.

При написанні курсової роботи будуть використані різноманітні **методи дослідження**: теоретичні (абстрагування, класифікації, узагальнення, метод дедукції, порівняльний аналіз, пов'язаний із зарубіжним досвідом) та емпіричні (опитування).

Практична частина курсової роботи здійснювалася шляхом опрацювання теорії щодо правового виховання та правової культури в цілому. Також було опрацьовано приклади зарубіжного досвіду впровадження правової освіти на основі закладів освіти США.

Курсова робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, резюме українською та англійською мовами, списку використаної літератури та двох додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

1.1 Визначення поняття, сутність і зміст правового виховання

Правове виховання є важливою складовою формування правосвідомості та правової культури особистості. Можна виділити окремі пункти, які є важливими задля створення високого рівня правової культури. За словами українського правознавця, доктора юридичних наук, професора та експерта в галузі теорії та філософії, прав людини, конституційного права, правоохоронної діяльності Михайла Кельмана, сюди відносимо:

- 1) правові знання;
- 2) належне правове виховання з юного віку;
- 3) ефективність законодавчого врегулювання;
- 4) престиж і авторитет юридичної науки;
- 5) участь громадян в державному управлінні;
- 6) свідоме та добровільне виконання вимог правових норм;
- 7) реальність громадянських прав і свобод;
- 8) якість роботи правоохоронних органів;
- 9) належний рівень розвитку всієї правової системи (Тополевський & Федіна, с. 228).

Правове виховання це процес правової соціалізації особи, задля розуміння нею вимог права та його дієвого значення. Молодший шкільний вік є специфічним та найбільш значущим періодом у становленні особистості та її правової свідомості. Основним завданням правового виховання серед молодших школярів – змалечку сформувати уявлення про правові знання, привчати до правової культури та вчити застосовувати її у життєвих ситуаціях, формувати нормативне ставлення до моральних, матеріальних та духовних цінностей суспільства. У юридичній літературі існують різні підходи до визначення поняття правового виховання.

Так, на думку Н. М. Пархоменко (2008, с. 112), правове виховання – це систематичний та цілеспрямований вплив на свідомість людей з метою формування в них правосвідомості та правомірної поведінки.

Інше визначення дає О. Ф. Скакун, яка розглядає правове виховання як сукупність заходів, спрямованих на формування правової культури, правосвідомості та правомірної поведінки громадян (Скакун, 2012).

Правове виховання має певні характерні ознаки. По-перше, правовому вихованню притаманна цілеспрямованість. Воно має конкретну мету – формування правосвідомості та правомірної поведінки особистості (Котюк, 2014, с. 63). Усі заходи правового виховання підпорядковані саме цій меті.

По-друге, правове виховання носить системний характер. Воно здійснюється на основі певної системи, що включає принципи, форми, методи та інші елементи (Скакун, 2021, с. 221). Усі вони утворюють певну систему, групуються між собою задля отримання хорошого кінцевого результату.

По-третє, правовому вихованню притаманна безперервність. Воно має здійснюватися постійно, охоплюючи всі етапи розвитку особистості – від дитинства до зрілого віку (Пархоменко, 2008, с. 112).

По-четверте, правове виховання має носити масовий характер. Воно має охоплювати якомога ширше коло осіб (Котюк, 2014, с. 63). Тобто такий тип виховання має поширюватися на все населення незалежно від статусу чи розвитку громадянина. Це стане запорукою формування високого рівня правосвідомості та правової культури суспільства загалом.

Змістом правового виховання є процес цілеспрямованого і систематичного впливу за допомогою правовиховних методів на правосвідомість особи.

За даними міжнародної Конвенції ООН про права дитини виділяємо такі пункти (Unicef, 1989):

- 1) я – індивідуальність (стаття 7, 8,16);
- 2) право на життя – головне право дитини (ст. 6);
- 3) право виховуватися у сім'ї (ст.7 – 9);
- 4) право на свободу думки, совісті, релігії (ст. 12 – 14);
- 5) відповідальність батьків за виховання дитини (ст. 18);
- 6) права дитини-сироти (ст. 9, 11, 20, 21);
- 7) право дитини на харчування (ст.24 – 27);

- 8) право на отримання освіти (ст. 28 – 29);
- 9) право на соціальне забезпечення і належний рівень життя (ст. 26 – 27);
- 10) право на захист від економічної експлуатації (ст. 32);
- 11) право на захист від негуманного поводження з нею (ст. 35 – 39);
- 12) право на відпочинок і дозвілля (ст. 31).

Отже, правове виховання можна визначити як цілеспрямований процес впливу на свідомість та поведінку людей з метою формування правосвідомості, правової культури та законслухняної поведінки. Це спеціально направлена передумова правового стану суспільства, що являє собою конкретну мету. Повчання правових культур з раннього віку передбачає позитивну динаміку у свідомості дій особи в майбутньому.

1.2 Функції та завдання правового виховання дітей шкільного віку

Правове виховання дітей шкільного віку відіграє важливу роль у формуванні їхніх цінностей, норм поведінки та ставлення до права та законів. Цей процес включає в себе кілька ключових функцій, які сприяють розвитку правосвідомості та правозахищеності у молоді.

Впроваджуючи правове виховання в систему освіти, виділяємо 3 основні функції: пізнавальна, розвивальна та виховна (Гвоздьова, 2020).

Пізнавальна функція направлена на дослідження цінностей, формування уяви про нашу державу, її закони, права та обов'язки людей правила і норми їхнього співжиття в соціумі. Важливо пізнати та поважати цінності людської особистості, цінності життя і здоров'я людей; сформувати правову свідомість та набути навички як діяти відповідно до закону. Завдання об'єкта (педагога, батьків) полягає в тому, аби вибудувати в суб'єкта (учня) адекватну самооцінку як регулятор її моральної поведінки, що становить основу таких почуттів, як обов'язок, відповідальність, сором, провина, совість (Гвоздьова, 2020).

Розвивальна функція – спрямована на розвиток у дітей характерних рис (Гвоздьова, 2020):

- 1) критичне та логічне мислення, вдумливість;
- 2) вміння оцінювати ситуації морально-правового змісту;

- 3) вміння запобігати виникненню конфліктів, долати їх;
- 4) висловлювати та відстоювати свою точку зору;
- 5) аналізувати власну позицію при цьому враховувати думку інших;
- 6) почуття відповідальності за власні дії;
- 7) вміння захищати молодших від несправедливості, грубощів та зухвальства;
- 8) відчуття захисту, підтримки, життєвої опори, які дають батьки, бережливо і вдячно це використовувати .

Виховна функція – повинна виховувати в учнів (Гвоздьова, 2020):

- 1) громадянські та соціальні компетенції;
- 2) пошану до законів України;
- 3) уміння дотримуватися правових обов'язків та користуватися своїми правами;
- 4) почуття гордості за себе, за свою індивідуальність, гідність, впевненість у своїх можливостях;
- 5) шанобливе ставлення до рідних, знайомих, відчувати межу припустимої поведінки;
- 6) почуття приязні, щирості, жалю, відповідальності, безкорисливості, любові у взаєминах з іншими;
- 7) почуття відповідальності за доручену справу, результат якої важливий для навколишніх;
- 8) готовність радіти успіху однолітка, розділяти його смуток.

Тобто правове виховання має закласти основу у дитячій свідомості, вибудувати належні норми поведінки, сформувати навички та вміння їх дотримуватися, розуміти не лише свої права а й усвідомлювати свої обов'язки. Важливо обговорювати не лише хороше, а й погане. Діти повинні розуміти не лише причину, а й наслідок неправомірної поведінки. У такому випадку необхідно розглядати різні ситуації правомірних та неправомірних дій, злочинів, шкідливих звичок та інших проявів антигромадської поведінки.

Питання розвитку правової свідомості серед усіх верств населення за допомогою правового виховання є одним із найактуальніших питань XXI століття. Розвиток правової свідомості дитини є важливим завданням виховання. Від рівня правосвідомості залежить правомірна поведінка людини в майбутньому та її активна громадянська позиція. Правова свідомість починає формуватися з дитинства через засвоєння моральних і правових норм, тому саме на цьому етапі необхідно приділяти увагу її розвитку (Бех, 2008, с. 58).

Правове виховання сприяє формуванню громадянської позиції дітей, навчаючи їх бути активними учасниками суспільного життя, усвідомлювати свої права та обов'язки. Через правове виховання діти вчаться захищати свої власні права та права інших людей, розвиваючи вміння взаємодіяти з іншими мирним та конструктивним способом (Dozier, 2017).

Отже, правове виховання виконує низку важливих функцій, які забезпечують формування правової культури та правомірної поведінки дітей, людей в цілому. Вони відображають основні напрями його впливу на людей, формуючи правову культуру суспільства. Всі функції є взаємопов'язаними між собою та доповнюють одна одну.

1.3 Важливість ефективного впровадження правового виховання у сучасній освіті

Правове виховання і правова культура є найбільш значущими чинниками, що сприяють становленню державної системи права і демократичних засад суспільства. Необхідно постійно досліджувати це питання та вдосконалювати знання з цієї теми для того, щоб знаходити нові підходи до ефективного впровадження правового виховання, покращення правової культури серед населення у зв'язку з швидким розвитком навколишніх інформаційних та ціннісних джерел живлення суспільства. Від рівня правосвідомості та правової культури громадян залежить успішність державотворчих процесів та ефективність функціонування правової системи.

«Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта

відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства.», – Л. Д. Кучма (2002).

Державна програма правової освіти населення гарантує кожному право на правове виховання, поєднуючи його із загальною середньою і професійною освітою естетичним, економічним, політичним вихованням. У цьому нормативному акті передбачено завдання про обов'язкове правове виховання, починаючи з дошкільного віку («Про Програму правової освіти населення України. Постанова Кабінету Міністрів України. К.», 2001).

На основі опрацьованої літератури ми можемо зробити висновок, що період початкової школи – це період оформлення уявлень і моральних правил, активний розвиток соціальних інтересів і життєвих ідеалів. Психологи (О. Кікінеджи, Т. Ремех, О. Землянська та ін.) стверджують, що саме в цьому віці дитина стає «типово слухняною», вона з інтересом і захопленням сприймає різні правила і закони, де вчені пояснюють специфіку соціальної ситуації розвитку, спрямованість дитини на особистість дорослої людини, вчителя як представника суспільства. Дана ситуація розвитку дитини створює передумови для прийняття дитиною громадянських і моральних цінностей установки суспільства та виховання його громадянської позиції.

Метою ж саме початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, засвоєння базових знань та понять задля продовження навчання в основній школі (Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я., 2022).

Після ряду проведених навчальних дисциплін школярі стають рішучішими, самостійними, наполегливими. У дітей зароджується почуття обов'язку та зобов'язання, почуття власної гідності, співчуття, бажання допомогти. У той же час у дітей формуються почуття відповідальності, любов до батьківщини, національна гордість, захоплене да повага та навіть наслідування осіб, які проявляють мужність і

відвагу. Все вищесказане безмовно має важливе значення для правового виховання дитини молодшого шкільного віку.

Правове виховання сприяє розвитку етичних цінностей у дітей, навчаючи їх діяти на основі моральних принципів, поваги до інших та взаємопорозуміння. Науковці пропонують різні підходи до вирішення питання з правовим вихованням. (див. додаток А).

Отже, правове виховання має охоплювати навчальну та позаурочну сфери діяльності школярів. Комплексний підхід, використання інтерактивних форм забезпечать ефективний розвиток правової свідомості дитини. Насамперед, варто переглянути досвід минулих років та значно удосконалити програму введення правового виховання. До прикладу, не лише вивчення законів України чи її Конституції а й в загальному отримання конкретного досвіду: аналіз життєвих ситуацій на правовому рівні, відстоювання власних прав та повага прав інших громадян, розуміння обов'язків, формування критичної свідомості загальних істин. У період сьогодення це вкрай важливо, адже задля розбудови України як демократичної правової держави, правове виховання має бути інструментом задля досягнення цілей, підготовки свідомих громадян до розвитку та роботи на перспективу для покращення усіх сфер країни.

РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1 Правове виховання на уроках

Початкова школа відіграє важливу роль у формуванні цінностей та норм поведінки у дітей. Правове виховання в цьому віці є ключовим елементом для розвитку правової свідомості та культури молодого покоління. Необхідно приділяти особливу увагу плануванню уроків, застосовувати різноманітні методи і засоби проведення занять, щоб зробити їх максимально цікавими та продуктивними.

Одним з найоптимальніших шляхів формування правової культури серед молоді є вивчення, дослідження та засвоєння правових знань у навчальному процесі. У формуванні правової свідомості школярів беруть участь учнівське самоврядування, шкільні та позашкільні заходи, гуртки, профілактична робота та ін. (див. Додаток Б). Тобто, освітня система охоплює всіх учасників освітнього процесу, інтегруючи навчальні заняття, позаурочне життя дітей та різноманітну діяльність відповідно до правових норм формування свідомості.

Безумовно модель виховної системи школи базується на певних принципах: послідовності, гуманізації, індивідуального підходу, систематичності, безперервності. Вони є нероздільними аспектами на шляху до повноцінного та результативного правового формування свідомості дітей (Пошетун, 2000).

Відповідно для покращення рівня базової середньої освіти у 2017 році був створений проєкт ГО «Смарт Освіта» у партнерстві з Міністерством освіти і науки України для комунікації реформи «Нова українська школа» (НУШ, 2017). Метою цієї реформи є вибудувати платформу для навчання освічених українців, всебічно розвинених, відповідальних громадян та патріотів, здатних до ризику та інновацій. Внаслідок чого усі заклади загальної середньої освіти повинні були внести корективи у шкільний статут та навчальну програму освітян.

Після внесення коректив у навчальну програму школи № 5 Печерського району м. Києва адміністрація школи провела учнівське опитування. За результатами

опитування, що було проведено у листопаді 2022 року серед учнів 3–4 класів (Сайт школи № 5 Печерського району м. Києва, 2022):

- 1) 56 % дітей можуть назвати 3-4 основні права людини;
- 2) 63 % знають про обов'язок дотримання законів;
- 3) 28 % ознайомлені і частково розуміють структуру та функції органів влади.

На основі документу «Про типову освітню програму» (Савченко, 2022) затверджено інтегрований курс «Я досліджую світ». Метою саме цієї навчальної програми є особистісний розвиток молодших школярів. Ця дисципліна передбачає:

- 1) формування навичок пізнання себе, предметів і явищ природи і суспільного життя;
- 2) виховання активної позиції щодо громадянської і соціально-культурної належності себе і своєї родини до України, пробудження інтересу до історії та природи краю, де живеш; пошани до символів держави, ініціативної поведінки;
- 3) розвиток толерантності у комунікації, ціннісного ставлення до природи та її пізнання, до приватного життя інших людей, усвідомлення правової відповідальності у ситуаціях застосування норм і правил життя у суспільстві, інші навички соціалізації;
- 4) створення умов для самовираження, становлення екологічно грамотної та соціально адаптованої особистості;
- 5) формування моделей здорової поведінки, умінь розпізнавати ситуації, які становлять загрозу для власного життя і здоров'я та життя і здоров'я інших (Савченко, 2022, с. 41–42).

Державним стандартом початкової освіти, в напрямку цієї дисципліни визначено основні змістові лінії: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ», «Людина і природа» (Савченко, 2022).

Важливо створити у класі дружню атмосферу та інтегрувати правові знання та принципи у навчальні предмети. Гарною ідеєю на уроках літератури обговорювати правові аспекти творів, права та обов'язки героїв; на історії – вивчати

зародження правових норм, законодавства в цілому, швидкоплинність внесення змін до нього в різні епохи; на природничих дисциплінах – розглядати права людини в межах природи, крізь призму збереження довкілля.

Отже, через поєднання інноваційних методів навчання та практичного досвіду задля впровадження правового виховання вчителі можуть успішно сформуванати правову свідомість учнів початкової школи, готуючи їх до свідомого та відповідального громадянства в майбутньому.

2.2 Правове виховання у позаурочний час

Шляхи правового виховання – це сукупність засобів, методів та прийомів правовиховного впливу. Правове виховання не обмежується лише часом уроків, а й має логічне продовження у позаурочний час.

Гвоздьова (2020) виділяє словесний та наочний методи оптимальної співпраці педагога та дитини. Вони направлені на тематичні бесіди, та демонстрацію різних знімків(тобто демонстрація різних ситуацій і тп. в додаток до розповіді).

Проведення тематичних виховних годин та позакласних заходів на тему правознавства стане в нагоді задля ефективного залучення школярів у процес правового виховання та самонавчання («Правове виховання учнів», 2020).

Організація зустрічей з представниками юридичних професій для проведення бесід з учнями також буде доречною. Використання сучасних технологій, фотознімків та онлайн-ресурсів дозволяє зробити правове виховання цікавим та ефективним для школярів. Таким чином буде легше втримати увагу та зосередити дитину на важливому.

Також ефективним прийомом є практичні дії, словесно-наочний метод і практична діяльність з аналізом. Використання інтерактивних методів на практиці наприклад: обговорення, дискусії, рольові ігри допоможе дітям краще усвідомити та засвоїти правові та етичні норми і принципи через практичне застосування (Johnson, 2020). Доречно для шкільного психолога регулярно проводити бесіди, дискусії серед учнів, тестування щодо психологічних особливостей учнів, роз'яснювальну роботу з учнями, які порушили дисципліну задля того, щоб відтворити ситуацію причину-наслідок, віднайти причини, які спонукали учнів до порушення дисципліни або

неправомірної поведінки у школі чи за її межами. Бібліотекар може презентувати відповідну літературу для учнів, батьків та вчителів, разом з ними влаштовувати позакласні заходи та виховні години. Разом з учнями організувати у школі куточок або тематичну виставку «Я маю право, але також є і обов'язки», «Державні символи України» тощо.

На основі вище перерахованих методів впровадження правового виховання учнів молодшої школи можна запропонувати адміністрації школи створити правничий клуб або гурток. Там учні змогли б поглибити свої правові знання, обговорювати актуальні правові теми, проводити дебати чи брейн-ринги.

Важливо також залучати батьків до правовиховної роботи школи шляхом проведення спільних заходів. Наприклад: «День відкритих дверей», загальношкільні або класні батьківські збори, засідання батьківського комітету школи (за його наявності). Це потрібно задля того аби закріпити набуті знання, підтримувати чіткість та дотримуватися набутих знань. Дитина наслідує старших, то ж необхідно показувати гідний приклад.

Основи правової свідомості закладаються в сім'ї. Батьки мають донести до дитини базові уявлення про добро і зло, справедливість, чесність, повагу до інших людей. Ці моральні цінності є фундаментом для подальшого сприйняття правових норм. Важливо привчати дитину виконувати встановлені правила, нести відповідальність за свої вчинки (Волинка, 2003, с. 271).

Отже, правовиховна робота, що здійснюється у позаурочний час є не менш важливою та охоплює як учнів, так і їхніх батьків, вчителів, органи місцевого самоврядування, громадські організації тощо.

2.3 Особливості правового виховання молодших школярів США

Американська модель правового виховання має певні характерні риси, що впливають з особливостей політико-правової системи США.

Кожен штат стверджує, що вивчення Конституції має бути включене у програму школи. Це пов'язано з принципом верховенства Основного закону в США. Добре промальовується акцент на включення дітей змалечку в сам процес вирішення

правових питань, навчаючи їх самостійно приймати рішення та відчувати свою відповідальність ще з початкової школи.

У штаті Айдахо освітня політика спрямована на інтеграцію громадянської освіти в кожний предмет суспільних наук, починаючи від дитячого садочка і до 12 класу.

Найбільш поширені такі предмети громадянської освіти: Civics (громадянська освіта), US government (Урядування США) та Problems and Prospects of Democracy (Проблеми та перспективи розвитку демократії) (Elizabeth Mann Levesque, 2018). Ці предмети охоплюють частково вивчення історії державотворення, певних аспектів права, розуміння ролі США у світі та механізмів демократії.

Для ефективного залучення молодших школярів до процесу навчання використовуються сучасні технології та мультимедіа. Сучасні початкові школи США активно впроваджують технології та мультимедійні ресурси для правового виховання. Це можуть бути інтерактивні онлайн-курси, відеоматеріали, навчальні ігри та додатки, що роблять процес інтерактивним і захопливим для учнів.

З раннього віку американці намагаються сформувати у дітей навички конструктивного вирішення конфліктів (Jennifer L. Batton, 2016). Їх навчають мирним шляхам вирішення суперечок, медіації, повазі до різних думок.

Ще однією особливістю правового виховання є співпраця з місцевими юридичними організаціями (Robert J. Smith, 2017). Це організовується, щоб забезпечити якісне правове виховання, багато шкіл співпрацюють з місцевими юридичними фірмами, судами, громадськими організаціями. Їхні представники проводять лекції, тренінги, беруть участь у заходах, надаючи експертну підтримку та практичний досвід. У деяких школах для учнів є обов'язкове волонтерство, щоб на практиці долучатися до активного громадянства.

Питання становлення правової свідомості учнів за допомогою правового виховання виходить за межі формальної освіти. Існує чимало різних організацій де залучаються усі, незалежно від віку. Найбільш відомою організацією є Національний центр освіти в галузі прав людини в Атланті, штат Джорджія. Метою цього центру є організація проєктів для захисту прав людини в США, пропаганда активістського

руху серед учнів задля вдосконалення власного майбутнього (Гетьман та ін., 2012, с. 100 – 103).

Отже, американська модель правового виховання відзначається практичністю, активністю учнів та підкресленням цінностей самостійності та громадянського активізму. Цей підхід допомагає формувати у дітей свідоме ставлення до права та закону, підготовлюючи їх до активної участі у суспільному житті.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження та опрацювання достатньої кількості матеріалів, можна зробити певні висновки.

У курсовій роботі було проаналізовано основні шляхи правового виховання учнів сучасної початкової школи.

Розкрито зміст поняття «правове виховання». Була зосереджена увага на необхідності впровадження правового виховання.

Доведено, що дослідження теми правового виховання та впровадження правової культури є необхідним задля вдосконалення нашої держави, власного життя та суспільства в цілому. Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування правосвідомості внаслідок активного розвитку когнітивної та емоційно-вольової сфер особистості.

Виокремлено та досліджено основні шляхи правового виховання учнів сучасної початкової школи у процесі навчання та в позаурочний час.

Отже, розуміємо, що проблема правового виховання учнів початкової школи була, є і буде актуальною дедалі більше. Необхідно максимально сприяти розвитку та вдосконаленню навчальних планів та освітніх програм, використовувати різноманітні прийоми та методи навчання задля того, щоб рухатися вперед до квітучого майбутнього.

РЕЗЮМЕ

У курсовій роботі на тему "Шляхи правового виховання учнів сучасної початкової школи" розглядається проблема набуття знань про права та обов'язки, формування правової свідомості молодших школярів та шляхи правового виховання в умовах сучасної освіти.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, двох додатків. Загальний обсяг курсової роботи 25 сторінок.

У першому розділі «Теоретичні засади правового виховання» проаналізовано сутність, зміст та функції правового виховання.

У другому розділі «Шляхи правового виховання» запроновано шляхи та форми правового виховання молодших школярів на уроках та в позаурочний час, розроблено рекомендації щодо вдосконалення цього процесу.

У висновках узагальнено результати дослідження, окреслено перспективи подальших наукових розвідок з даної проблематики.

Ключові слова: правове виховання, учні початкової школи, формування правової свідомості, правова культура, освіта, навчальна програма.

ABSTRACT

The coursework on the topic "Ways of legal education of primary school students" examines the problem of formation of legal consciousness of younger schoolchildren and ways of solving it with the help of legal education.

The work consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of used sources, two appendices. The total volume of the coursework is 25 pages.

In the first chapter "Theoretical foundations of legal education" analyzes the essence, content and functions of legal education.

In the second chapter "Paths of legal education" proposed ways and forms of legal education of younger schoolchildren in lessons and outside of school hours, developed recommendations for improving this process.

The results of the research are summarized in the conclusions, and the prospects for further scientific research on this issue are outlined.

Key words: legal education, primary school students, formation of legal awareness, legal culture, education, curriculum.

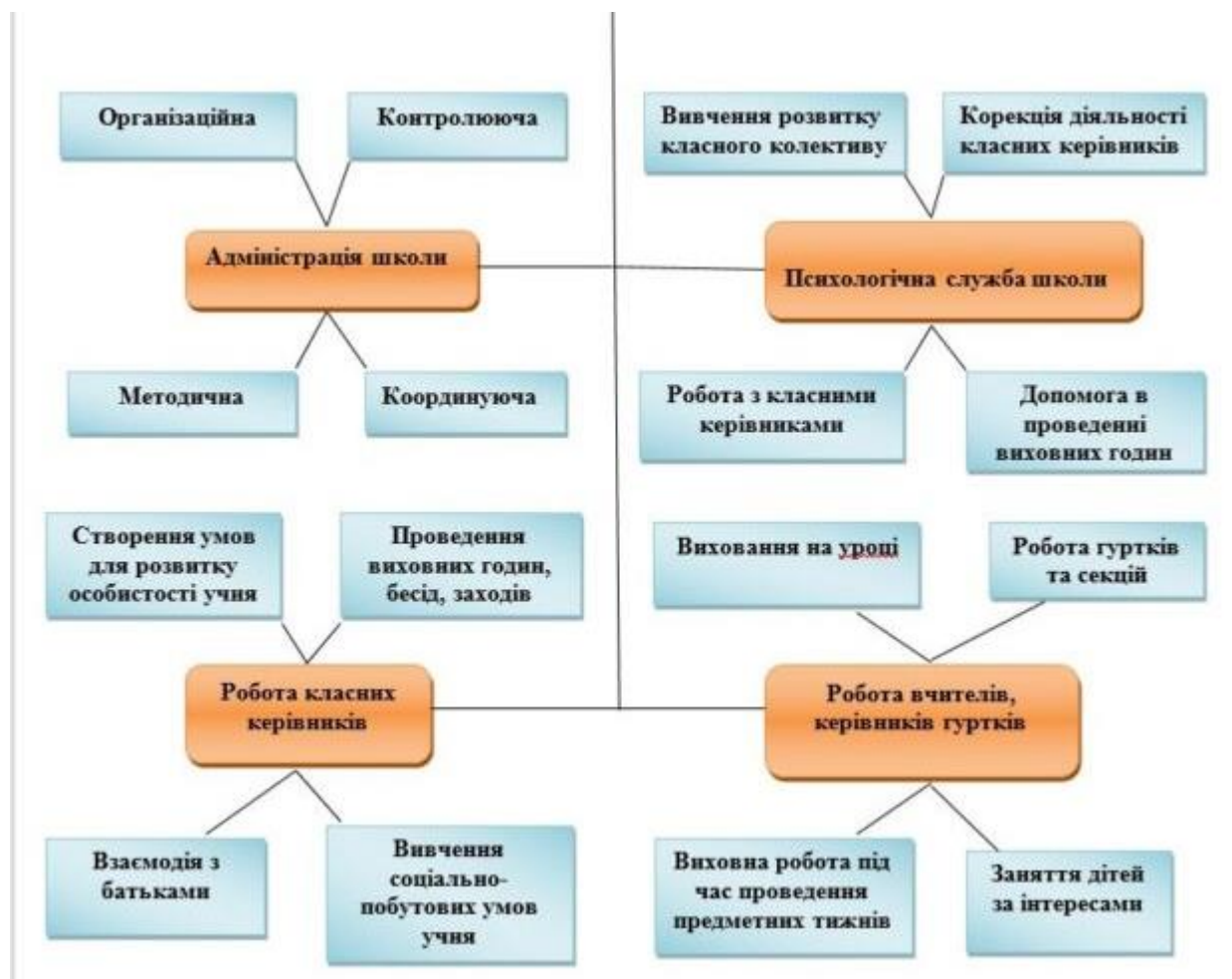
1. СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех, І. Д. (2008). Виховання особистості. Київ : Либідь.
2. Волинка, К. Г. (2003). Теорія держави і права. Київ : МАУП.
3. Гетьман, А. П., Герасіна, Л. М. & Данильян, О.Г. (2013). Правове виховання в сучасній Україні. (В. Я. Тація, А. П. Гетьмана & О. Г. Данильяна, Ред.). Харків.
4. Гетьман, А. П., Данильян, О. Г. та інші. (2012). Філософія правового виховання : навч. посіб. (А. Гетьмана, О. Г. Данильяна, Ред.). Харків : Права.
5. Гвоздьова, О. П. (2020, 3 грудня). Презентація «Правове виховання учнів молодшої школи». <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-pravove-vihovanna-ucniv-molodsoi-skoli-385291.html>
6. Кобернік, Г. І. та інші. (2015). Зарубіжний досвід правового виховання школярів: : навч. посіб. Умань.
7. Котюк, В. О. (2014). Теорія права : навч. посіб. Київ : Ваїте.
8. Модель виховної системи школи на прикладі Броварського ліцею № 7 Київської області. URL: <https://www.bsч7.org.ua/vihovannya/grafik-provedennya-vihovnih-godin/>.
9. НУШ, (2017) <https://nus.org.ua/tags/561/>
10. Пархоменко, Н. М. (2008). Джерела права: проблеми теорії та методології. Київ : Юрид. думка.
11. Пометун, О. І. (2000). Правова освіта і правове виховання в сучасній школі. Київ : Ін Юре.
12. Правове виховання учнів: проблеми і перспективи. (2020). *osvita.ua*. URL: https://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/9189/.
13. Про Програму правової освіти населення України. Постанова Кабінету Міністрів України. К., (2001, 18 жовтня)
14. Савченко, О. Я. (2022, 12 серпня). «Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.» <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf>
15. Сайт школи № 5 Печерського району м. Києва <https://kyiv5.school.org.ua/sitemap/>

16. Скакун, О. Ф. (2021). Теорія права і держави : підручник. Київ : Алерта.
17. Скакун, О. Ф. (2012). Теорія права і держави: підручник. 3-тє вид.. Київ : Алерта.
18. Тополевський, Р. Б., Федіна, Н. В. (2020). Теорія держави і права : навч. посіб. Львів : ЛьВДУВС.
19. Указ президента України Л. Д. Кучми: від 17.04.2002 р.
20. Dozier M. (2017). "The role of legal socialization in shaping youths' attitudes toward the law.". *Oxford university press*.
21. Elizabeth Mann Levesque. (2018). "What does civics education look like in America?". <https://www.brookings.edu/articles/what-does-civics-education-look-like-in-america/>
22. Jenifer L. Batton. (2016). "Conflict Resolution Education for Elementary Students".
23. Johnson A. (2020). "Innovative approaches to teaching law in primary schools.". *Legal education journal*.
24. Robert J. Smith, (2017) "Community Partnerships in Legal Education for Elementary Students".
25. Unicef, (1989, 20 листопада). «Конвенція ООН про права дитини» <https://www.unicef.org/ukraine/documents/convention-full>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А. Схема «Модель виховної системи школи» (Модель виховної системи школи на прикладі Броварського ліцею № 7 Київської області, 2020).

ДОДАТОК Б. Схема «Методи та форми виховання» (Модель виховної системи школи на прикладі Броварського ліцею № 7 Київської області, 2020).

